

Nr 76.

*Kungl. Maj:ts nådiga proposition till Riksdagen angående särskilt pensionsunderlag för förste provinsialläkare, som tillika äro provinsialläkare; given Stockholms slott den 31 januari 1913.*

Under åberopande av bifogade utdrag av statsrådsprotokollet över civilärenden för denna dag vill Kungl. Maj:t härmed föreslå Riksdagen att besluta sådant tillägg till den av 1911 års Riksdag fastställda avlöningsstat för förste provinsialläkare och provinsialläkare, att såsom pensionsunderlag för de förste provinsialläkare, vilka tillika äro provinsialläkare, fastställas ett belopp av 4,000 kronor med förhöjning i förekommande fall av de i avlöningsstaten upptagna ålderstilläggen.

De till ärendet hörande handlingar skola tillhandahållas Riksdagens vederbörande utskott; och Kungl. Maj:t förbliver Riksdagen med all kungl. nåd och ynnest städse välbevågen.

GUSTAF.

*Axel Schotte.*

---

*Utdrag av protokollet över civilärenden, hållet inför Hans  
Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 31  
januari 1913.*

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern STAAFF,  
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena greve EHRENSVÄRD,  
Statsråden: PETERSSON,  
              SCHOTTE,  
              BERG,  
              BERGSTRÖM,  
              friherre ADELSSVÄRD,  
              PETRÉN,  
              STENSTRÖM,  
              LARSSON,  
              SANDSTRÖM.

---

Departementschefen, statsrådet Schotte anförde:

Vid 1911 års Riksdag, då ny avlöningsstat för förste provinsialläkare och provinsialläkare fastställdes, inrättades självständiga förste provinsialläkartjänster i 16 län, varemot de 8 återstående förste provinsialläkartjänsterna fortfarande skulle vara förenade med provinsialläkartjänst. I avlöningsstaten har upptagits, bortsett från ortstillägg, en avlöning för de självständiga förste provinsialläkarna av 6,000 kronor, därav 4,000 kronor lön och 2,000 kronor tjänstgöringspenningar, samt för de förste provinsialläkare, vilka tillika äro provinsialläkare, tjänstgöringspenningar å 1,500 kronor, förutom provinsialläkarlönen 4,000 kronor, varav 3,000 kronor utgöra lön och 1,000 kronor tjänstgöringspenningar. Till lönen såväl för de självständiga förste provinsialläkarna som för provinsialläkarna kunna komma två ålderstillägg, vart och ett å 500 kronor, efter respektive 5 och 10 år.

I de yttranden, som avgåvos över det förberedande förslaget till reglering av provinsialläkarstaten, uttalade flera förste provinsialläkare allvarliga bekymmer med anledning av förslaget i vad det rörde avlöning till de förste provinsialläkare, där tjänsten skulle vara förenad med provinsialläkarbefattning. I all synnerhet framhölls, att pensionsunderlaget för dessa vore otillfredsställande. Detta skulle utgöra för de 16 självständiga förste provinsialläkartjänsterna 5,000 kronor, men för de övriga allenast 4,000 kronor. En sådan olikhet vore dock icke motiverad av någon olikhet i vare sig kompetensfordringar eller tjänsteåligganden, vilka tvärtom vore fullt identiska för båda kategorierna av förste provinsialläkare. Det vore sålunda icke obefogat, att de båda olika slagen av förste provinsialläkare, åtminstone med avseende å pension, bleve fullt likställda.

Medicinalstyrelsen anmärkte i anledning härav, att ett pensionsbelopp av 4,000 kronor vore väl litet för en förste provinsialläkare och att detta missförhållande lämpligast kunde avhjälpas på det sätt, att för de ifrågavarande 8 förste provinsialläkarna stadgades ett särskilt pensionsunderlag av 5,000 kronor.

Dåvarande departementschefen uttalade till det statsrådsprotokoll över civilärenden, som är fogat vid statsverkspropositionen till 1911 års Riksdag, att förslaget om ett särskilt pensionsunderlag för ifrågavarande förste provinsialläkare av 5,000 kronor i och för sig syntes väl värt att tagas i närmare övervägande. Något förslag i sådan riktning blev emellertid icke framlagt för Riksdagen.

Däremot beslutade 1911 års Riksdag, med bifall till Kungl. Maj:ts därom gjorda framställning, viss ändring i fråga om pensionsåldern för provinsialläkare och förste provinsialläkare. För provinsialläkare, med vilka de av dem, som skötte förste provinsialläkarbefattning, voro likställda, hade dittills gällt, att för hel pension erfordrades att hava uppnått 62 levnads- och 27 tjänstår. Enligt den ändring av pensionslagen, som skedde år 1911, skulle rätten att komma i åtnjutande av hel pension inträda för provinsialläkare ävensom för sådana förste provinsialläkare, som jämväl innehava provinsialläkarbefattning, vid 62 levnads- och 20 tjänstår samt för förste provinsialläkare, som icke tillika äro provinsialläkare, vid 65 levnads- och 23 tjänstår.

I en till Kungl. Maj:t inkommen skrift hava nu samtliga de förste provinsialläkare, som tillika äro provinsialläkare, hemställt om förbättring av sin ställning i pensionsavseende. De anföra däri, att de genom den avlöningsstat, som fastställdes år 1911, blivit försatta i en i jämförelse med övriga förste provinsialläkare synnerligen ogynnsam ställning. Sålunda blir avlöningen 500 kronor lägre än de sistnämndas,

Framställning från de förste provinsialläkare, som tillika äro provinsialläkare.

men det oaktat få sökandena under eventuellt iråkad sjukdom, varigenom de hindras att sköta sin tjänst, avstå 500 kronor mera av denna avlöning, enär sökandenas tjänstgöringspenningar utgöra 2,500 kronor men de självständiga förste provinsialläkarnas endast 2,000 kronor. Vid den praktik, vilken sökandenas tjänsteåligganden tilläventyrs kunna giva dem tid övrig att idka, äro sökandena skyldiga att följa provinsialläkartaxan, vilken efter nuvarande penningvärde måste anses vara synnerligen låg, men så är icke förhållandet med övriga förste provinsialläkare. Och slutligen, vilket för sökandena kännas svårast och synes mest orättvist, komma sökandena att på sin ålderdom åtnjuta 1,000 kronor mindre årligen i pension än övriga förste provinsialläkare, enär sökandenas pensionsunderlag bestämdes lika med provinsialläkarnas eller till 4,000 kronor, men övriga förste provinsialläkares till 5,000 kronor. Det förhållandet, att sökandena utom förste provinsialläkartjänsterna hava att svara för även provinsialläkartjänst, synes böra bereda sökandena åtminstone icke sämre förmåner än de, som tillkomma de förste provinsialläkare, vilka icke innehava dylik tjänst. De för sökandena så ogynnsamma villkoren komma dessutom att gå ut över även deras närmaste efterlevande, enär i följd av dessa villkor änke- och pupillpensionen blir mindre för deras änkor och barn än för övriga förste provinsialläkares.

Oaktat allt detta ställas dock på sökandena och måste fortfarande på förste provinsialläkarna i de län, där sökandena innehava befattningarna, ställas fullkomligt samma kompetensfordringar som på övriga förste provinsialläkare, och tjänsteåliggandena såsom förste provinsialläkare äro och måste förbliva alldeles lika med dem, som tillkomma dessa.

Något förvärv genom skötandet av provinsialläkartjänsten, som ens tillnärmelsevis skulle kunna kompensera ovan påpekade ogynnsamma löne- och pensionsvillkor, är en omöjlighet, alldenstund de tjänsteplikter, som åligga sökandena såsom förste provinsialläkare, i så hög grad taga sökandenas tid i anspråk, att av provinsialläkartjänsten kan medhinnas föga mer än sådant, som icke bereder ekonomisk fördel, t. ex. årsberättelsens utarbetande, en mängd skrivelser till pastorer, kommunalnämnder, barnmorskor, vaccinatorer m. fl. Provinsialläkartjänsten bidrager alltså ingalunda att öka sökandenas inkomster men väl deras arbete.

Den lönereglering, som 1911 års Riksdag beslöt, blev för sökandena ogynnsam även i jämförelse med rikets provinsialläkare, enär den tillökning av 750 kronor, som kom sökandena till del liksom övriga

provinsialläkare, blir för sökandena, beräknad i procent av förutvarande löneförmåner, ej obetydligt mindre, alldenstund sökandenas avlöning var 1,500 kronor högre än övriga provinsialläkares.

Då det i allt övrigt (kompetens, tjänstgöring, tjänsteansvar, o. s. v.) råder alldeles lika förhållanden beträffande rikets samtliga förste provinsialläkare, vore det för sökandena synnerligen svårt och syntes icke motsvara rättvisans krav, att sökandena i ekonomiskt hänseende skola vara så mycket ogynnsammare ställda än övriga förste provinsialläkare. Särskilt kändes det för dem bittert, att, sedan de utnött sina krafter i statens tjänst, de på sin ålderdom vore så mycket sämre lottade än kamraterna på övriga förste provinsialläkarposter. Dylik anordning skulle dessutom helt visst framdeles även verka ogynnsamt på allmänna hälsovården inom de 8 län, vars förste provinsialläkartjänster sökandena för närvarande innehade.

Sökandena hava därför vänt sig till Kungl. Maj:t med anhållan, att Kungl. Maj:t täcktes behjerta deras i jämförelse med övriga förste provinsialläkare så ofördelaktiga ställning och, för dess förbättrande i någon mån, i proposition till Riksdagen föreslå, att förste provinsialläkarna i de 8 län, där förste provinsialläkartjänsten är förenad med provinsialläkartjänst, erhålla *samma pensionsunderlag* och *samma pensionsålder* som förste provinsialläkarna i rikets övriga län.

I infordrat utlåtande har medicinalstyrelsen anfört, att ifrågavarande förste provinsialläkare alltmer bliva upptagna av sin förste provinsialläkarbefattning och få allt mindre tid att ägna åt provinsialläkarförrättningar, vilka följaktligen i stor utsträckning överlämnas åt biträdande provinsialläkarna. Förste provinsialläkarnas tjänsteverksamhet i de 8 så kallade lättskötta länen blir därför obetingat mer jämförlik med förste provinsialläkarnas i de övriga 16 länen än med provinsialläkarnas. Vid sådant förhållande anser styrelsen icke skäl finnas för att icke samma pensionsålder fastställes för samtliga förste provinsialläkare. Skulle i något fall på grund av försvagad hälsa och förminskade kroppskrafter någon förste provinsialläkare, som tillika vore provinsialläkare, icke alls förmå bestrida honom åliggande provinsialläkarförrättningar, kunde detta avhjälpas på det sätt, att han erhöles ledighet från provinsialläkartjänsten, men finge kvarstå såsom förste provinsialläkare.

På grund av det anförda och då medicinalstyrelsen fortfarande hyste den uppfattning, att rätt och billighet krävde, det provinsialläkare, som tillika äro förste provinsialläkare, om de också icke kunna beredas samma löneförmåner som övriga förste provinsialläkare, åtminstone bliva likställda med dem i fråga om rätt till pension, har styrelsen förordat

Medicinal-  
styrelsen.

den nu gjorda framställningen och hemställt, att Kungl. Maj:t tacktes till Riksdagen avlåta proposition, dels att pensionsunderlaget för de förste provinsialläkare, som tillika vore provinsialläkare, skulle beräknas till 4,000 kronor jämte eventuella ålderstillägg, dels ock att gällande pensionslag skulle ändras därhän, att även förste provinsialläkare, som tillika vore provinsialläkare, skulle få rätt att åtnjuta hel pension vid 65 levnads- och 23 tjänstår.

Statskontoret.

Statskontoret anför i infortrat utlåtande följande.

Enligt den från och med år 1912 gällande staten för provinsialläkarkåren äro sökandenas befattningar — liksom samtliga förste provinsialläkarbefattningar enligt äldre stat — i själva verket icke annat än vanliga provinsialläkarbefattningar med därtill hörande avlöning, men med tillägg av 1,500 kronor i tjänstgöringspenningar såsom ersättning för de särskilda göromål, som åligga en förste provinsialläkare. För innehavare av nu ifrågavarande befattningar gälla därför i avseende å pensionsålder och pensionsunderlag samma bestämmelser som för annan provinsialläkare.

Då enligt statskontorets mening en förhöjning av pensionsåldern måste anses vara en nödvändig förutsättning för att kunna förorda en höjning av pensionsunderlaget, har statskontoret först till behandling upptagit frågan om ändring av pensionsåldern.

Anledningen till att pensionsåldern för ifrågavarande förste provinsialläkare satts lägre än för övriga förste provinsialläkare är givetvis att söka i den omständigheten, att sjukvården inom ett provinsialläkar-distrikt ansetts kräva jämförelsevis unga, fullt obrutna krafter. Av medicinalstyrelsens yttrande i ärendet framgår emellertid, att en förste provinsialläkare, som tillika är provinsialläkare, bliver alltmer upptagen av de göromål, som åligga honom i egenskap av hälso- och sjukvårdens målsman i länet, och således allt mindre kan tagas i anspråk för den egentliga sjukvården i hans provinsialläkar-distrikt, samt att styrelsen därför numera kommit till den uppfattning, att med hänsyn till hälso- och sjukvården i de 8 distrikt, vilkas innehavare tillika äro förste provinsialläkare, icke borde möta några avsevärda betänkligheter mot den begärda ändringen av pensionsåldern. Under sådana förhållanden har statskontoret för sin del förordat, att momenten c) och e) i 5 § av lagen den 11 oktober 1907 angående civila tjänstinnehavares rätt till pension, sådana dessa moment lyda enligt lag av den 10 juni 1912, ändras så att bestämmelsen i förstnämnda moment kommer att gälla endast provinsialläkare och det senare momentet samtliga förste provinsialläkare. Statskontoret erinrar vidare, att, då enligt 1912 års Riks-

dags beslut pensionsåldern för hospitalsläkare höjdes från 62 till 65 år, inrymdes tillika rätt för Kungl. Maj:t att, om sådan läkare vore av sjukdom eller minskad arbetsförmåga urständsat att på ett tillfredsställande sätt fullgöra sina åligganden och han tillika uppnått en levnadsålder av minst 60 år, förklara honom skyldig att från tjänsten avgå; och intogs stadgande i sådant avseende i 6 §, sista stycket, av pensionslagen. Statskontoret har nu ifrågasatt, huruvida icke försiktigheten bjuder, att en dylik rätt förbehålles Kungl. Maj:t, om pensionsåldern på förslaget sätt förändrades för de förste provinsialläkare, till vilkas tjänsteåliggande det hör att tillika bestrida en provinsialläkares göromål i ett provinsialläkardistrikt.

Vidkommande därefter den föreslagna höjningen av pensionsunderlaget, yttrar statskontoret, att det även enligt statskontorets mening måste erkännas, att pensionsunderlaget för ifrågavarande förste provinsialläkare icke är på ett tillfredsställande sätt avpassat i förhållande till deras sammanlagda i stat upptagna avlöningsförmåner, som efter intjänande av ålderstilläggen uppgå till 6,500 kronor. De åtnjuta alltså i avlöning 1,500 kronor mer än provinsialläkare och endast 500 kronor mindre än övriga förste provinsialläkare, men äro i avseende å pensionsunderlag likställda med de förra, under det att de senares pensionsunderlag är 1,000 kronor större. Med hänsyn härtill och under förutsättning, att pensionsåldern befinnes kunna på förslaget sätt höjas, varigenom de ökade kostnader, som bliva en följd av förhöjt pensionsunderlag, kunna i någon mån uppvägas, anser statskontoret sig kunna förorda bifall till framställningen även i denna del. På grund härav och då det måste ifrågasättas, huruvida det kan anses lämpligt, att, på sätt gällande stat för provinsialläkarkåren innehåller, tjänstgöringspenningarna — och därmed även avlöningen till vikarie — utgöra 2,500 kronor för förste provinsialläkare, som tillika är provinsialläkare, men endast 2,000 kronor för övriga förste provinsialläkare, vilkas sammanlagda avlöning dock, såsom ovan nämnts, med 500 kronor överstiger de förras, anser statskontoret det av sökandena i avseende å pensionsunderlaget framställda önskemålet kunna på lämpligaste sätt vinnas genom sådan ändring av lönestaten, att för de 8 förste provinsialläkare, som tillika äro provinsialläkare, upptages en avlöning till enahanda belopp, som deras nuvarande sammanlagda begynnelseavlöning, eller 5,500 kronor, men så fördelad, att lönen kommer att utgöra 4,000 kronor eller samma belopp, som i begynnelselön tillkommer övriga förste provinsialläkare, och tjänstgöringspenningarna endast 1,500 kronor, med rätt till nuvarande förhöjning av lönen med 500 kronor efter

5 och ytterligare 500 kronor efter 10 års tjänstgöring; och bör till följd härav antalet provinsialläkartjänster i staten minskas med åtta. Den sålunda föreslagna förändringen skulle visserligen medföra, att ersättningen till vikarie för ifrågavarande förste provinsialläkare skulle bli 500 kronor mindre än vikariatsersättningen vid annan förste provinsialläkartjänst, men denna skillnad uppväges därav, att vikarien för förste provinsialläkare, tillika provinsialläkare, skall jämlikt bestämmelse i 17 § av nådiga läkarinstruktionen den 30 december 1911 av ordinarie tjänstinnehavaren erhålla fri bostad.

Departements-  
chefen.

Av den i ärendet förebragta utredningen synes mig framgå, att ifrågavarande förste provinsialläkares pensionsförhållanden icke äro fullt tillfredsställande ordnade, då deras pension med 1,000 kronor understiger pensionen för de förste provinsialläkare, som icke tillika äro provinsialläkare. Såsom statskontoret annärkt, torde emellertid icke höjning av pensionsunderlaget böra ske utan en höjning av pensionsåldern. Någon större betänklighet mot en sådan åtgärd synes mig, i likhet med medicinalstyrelsen och statskontoret, icke föreligga. I enlighet härmed torde därför 5 § av lagen angående civila tjänstinnehavares rätt till pension den 11 oktober 1907 böra undergå sådan ändring, att för samtliga förste provinsialläkare, således jämväl för sådana förste provinsialläkare, som tillika äro provinsialläkare, stadgas såsom villkor för rätt att komma i åtnjutande av hel pension att hava uppnått 65 levnads- och 23 tjänstår.

Tillika torde, på sätt statskontoret föreslagit, i 6 § av samma lag böra införas ett stadgande, att, om förste provinsialläkare, som tillika är provinsialläkare, befinnes vara av sjukdom eller minskad arbetsförmåga urståndsatt att på ett tillfredsställande sätt fullgöra sina tjänstålighanden och han tillika uppnått en levnadsålder av minst 60 år, må Konungen, uppå därom av vederbörande myndighet gjord framställning, förklara sådan tjänstinnehavare skyldig att från tjänsten avgå.

Med antydda ändring i avseende på pensionsåldern torde de förste provinsialläkare, som tillika äro provinsialläkare, jämväl i avseende å pensionsbeloppet kunna likställas med övriga förste provinsialläkare. Detta kan ske antingen så, att enligt 3 § i 1907 års pensionslag ett särskilt pensionsunderlag fastställs i staten, eller så, att fördelningen mellan lön och tjänstgöringspenningar ändras. Statskontoret har föreslagit den sistnämnda utvägen. Mot denna synes mig dock kunna invändas först och främst, att man icke gärna bör ändra lönesatserna i en stat, som fastställts för allenast två år sedan. Men därtill kom-



mer, att den ifrågasatta ändringen också i visst fall torde kunna medföra en verklig olägenhet. De ifrågavarande befattningshavarna sköta tjänster, som eljest äro delade på två personer. Nu kan det emellertid inträffa — såsom ock såväl medicinalstyrelsen som statskontoret uppmärksammat — att en sådan förste provinsialläkare blir för någon tid urståndsatt att sköta den ena av tjänsterna t. ex. provinsialläkartjänsten, under det han fortfarande väl förmår uppehålla förste provinsialläkartjänsten. Enligt nu gällande lönestat skulle i sådant fall vikarien äga rätt uppbära tjänstgöringspenningar såsom provinsialläkare. Genomfördes däremot statskontorets förslag, torde det bliva svårt att kunna reglera vikariens ersättning enligt de i allmänhet gällande bestämmelserna i detta avseende. Jag anser mig därför böra förorda, att i lönestaten för de förste provinsialläkare, som tillika äro provinsialläkare, fastställas ett särskilt pensionsunderlag å 4,000 kronor med förhöjning av ålders-tillägg enligt staten.

Då antydda erforderliga ändringar av pensionslagen lära komma att underställas Kungl. Maj:t på finansdepartementets föredragning, hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen

att besluta sådant tillägg till den av 1911 års Riksdag fastställda avlöningsstat för förste provinsialläkare och provinsialläkare, att såsom pensionsunderlag för de förste provinsialläkare, vilka tillika äro provinsialläkare, fastställas ett belopp av 4,000 kronor med förhöjning i förekommande fall av de i avlöningsstaten upptagna ålderstilläggen.

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan behagade Hans Maj:t Konungen lämna bifall samt förordnade, att proposition i ämnet av den lydelse, bilaga till detta protokoll utvisar, skulle till Riksdagen avlätas

Ur protokollet:

*Carl Stålhammar.*